

Ez az írás Egri Lajosról szól. 1888-ban született Egerben. Tizennégy éves korában kicsapták a reáliskolából, mert feleselni merészt egyik tanárával. Rőfös inas lett. Shakespeare király-drámáiból tanulta meg gyűlölni a királyokat. Tizennyolc éves korában feleségül vette első unokahúgát, Ilonkát, akivel boldogan élt egész életében. Első versét 1907-ben közölte a new yorki Elore.

Mérhetetlen terjedelműnek látszik az a pálya, amit ez az egri rőfös inas megfutott és majdnem hihetetlen, hogy már felnőtt korban úgy megtanult angolul írni és beszélni is, hogy három számottevő könyvet írt angolul irodalomról, az írás mesterségéről, előadásokat tartott és a harmincas években eszméi és útjait a dráma-írás és színházi rendezés terén befolyásolták Amerika színpadi technikáját.

Es közben verseket írt – magyarul. Az "Amerikai magyar munkás költők" című antológiában, aminek inspiráló életét lelke volt, hét verse jelent meg. "A vasaló", egyik legszebb verse, rímekbe szedi a századeleji new yorki "sweat-shop"-ok rabszolgájának életét.

Arcán a barázdák közt verejték folydogál...

Ahogy nyomja a vasat, nagyokat nyög az öreg vasaló,

Körötte trópusok égő forrósága ég

S ő mégis fehér, mint a hó, fehér, mint a hó.

Minden sorában tiszta ritmus ver taktust. Autodidakta volt, önmagát képezte, tanította egész életében. Ez szembeüt mindenkori és azt jelenti, hogy nincs szüksége se érettségizni, se egyetemre járni annak, akiben akaratere és tehetség van arra, hogy kiassa magából, ami mondanivalója van. "Miért van, hogy a dolgos hontalan?" kérdi egyik lendülő verssorában és mindjárt megadja a választ is.

Házát épít és nincs hol nyugodni.

Kenyeret süt és nincsen kenyere,

Ruhát varr és nincs mit testére huzna

S esikorgó télen nincsen melege.

Vezércikk-verseiben is lázongó élet lüktet. "Lángok" című verse is – abból idézem az előző négy sort – jövőt váró, jövőt építő vers. Az irodalmárok hiába fintorgatják az orrukat, az Egri-versekre nem lehet ráfogni, hogy epigon írások, hogy Petőfi utánzások. Az életet ábrázolják a költők nyelvén. Ez a hang minden korban egyforma, csak talán a hanglétes változik néha. A "Lángok"-ban Egri már hallja a lángok csörgését. "Már feszül az in a barna karon" és

Már készülnek! A leszámlálás jön!

Szettörünk babonát és rozsdiás láncot

S véretekkel tragázzuk meg ezt az

Átkozott, de gyönyörű világot.

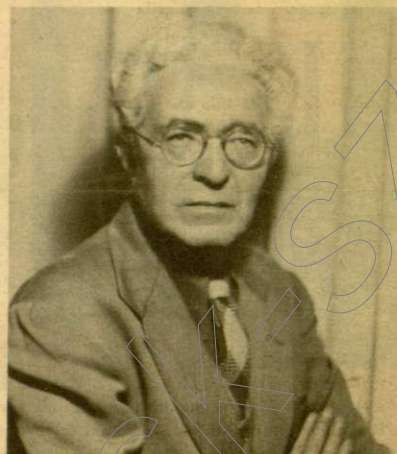
Átkozott, de gyönyörű világ – ezt csak az gondolhatja, az irhatja le, aki látva látja és érzi az élet és a társadalom korbácsütéseit s ugyanakkor csodálni és szeretni tudja a "gyönyörű világ"-ot. És csak az tudja csodálni és szeretni a világot, aki teljességében éli az életet, aki költő, aki szepeket álmodik, aki szeret, akinek van egy Ilonája. Ilyen szerelem volt Egri Lajos és Egri Ilona élete.

Ezt a csodálatos házastársi viszonyt Egri Ilona két leveléből ismerem. Az első, amit angolul "Dearests – Kedveseim" megszólítással családijához intéz, 1962. június végén íródott Egernek a Los Angeles Egyetemen a Csendes Oceanparti Írók Konferenciáján tartott nagysikerű előadás után. A férje egészségeért, szívéért aggodó imádot feleség büszke levele ez. Leírja a zsúfolásig megtelt nagy terem hangulatát. Várakozó izgalommal terhes a levegő. Öregek és fiatalok, asszonyok és férfiak, egyetemisták: fiúk és lányok ültek a padsorokban és nézték

Bán Oszkár rovata

EGRI LAJOSRÓL

Egri a felesége mellett. A közönség nagy része már hírből ismerte az est szónokát, aki most csöndesen lapozgatott jegyzeteiben, miközben a konferencia elnöke, Leon Surmelian bemutatta ezt az idegen-szávu, nagytudású embert, akinek "A drámaíró művészete" című könyve már országos hírvolt. Surmelian bevezetője után csönd lett a teremben és Egri szövege emelkedett. Minden szempár a szónoki emelvényen csüngött. Egri gondosan, tisztán áradó szavai lenyűgöztek hallgatóit. Ilona az első sorból nézte, figyelte, óvta, gondolatban ölelte férjét, akivel már majdnem 60 éve a legnagyobb egyetértésben élt, akinek minden gondolatát ismerte, tudta, akinek a hosszú életben megviselt szíve annyi gondot és szerelmes fájdalmat okozott a kis egri falusi lánynak.

"Dobogó szívvel hallgattam Lajosomat, – írta Egri Ilona, tudtam, hogy delejes szavával meghódítja közönséget, amely jóízű nevetéssel szaggatta meg Lajosom pattogó humorral élenkitett szavait. Nagyon jól esett Lajost elemben látni. Amikor befejezte egyórás előadását, szünni nem akaró és percről percre fokozódó taps tört ki."

Az előadásnak vége volt. A közönség, köztük Egri sok tanítványa, a katedra körül szorongott, gratuláltak és köszöneteket mondtak. A nagy terem lassan kiürült és Mr. Surmelian saját autóján hazavitte Egrieket.

"Illyesmit még nem láttam" – mondta az autóban. "Ez az elismerés és hála még eddig soha nem nyilvánult meg az egyetemen. Nagy szónokok, hírneves írók tartottak előadásokat, de illyesmi még soha nem történt. Ez mindent felülmutat. Nagy siker volt Mr. Egri, valóban nagy siker."

"Fáradtan értünk haza", így fejezi be levelét Egri Ilona. "Lefeküdtünk aludni, és álmodni erről a csodaszép estéről. Mind jót, drágaim. Love, Ilona."

Egri Ilona 1967. március elsején írta a másik levelét, Egri Lajos halála után.

"Ez az első hazajövelelem drága Lajosom nélkül," így hangzik a levél. "És most hozzá kell szoknom folytatni az életet, aminek többé számomra semmi értelme nincs. Egész életemet neki szenteltem, hogy kívánságait teljesíthessem, fájdalmait enyhíthessem, amiket 25 évre terjedő szívbaja okozott. Amikor erős szívrohamot kapott, nitro-glicerín pasztillákat vett be, forró vizet adtam neki inni és ez rövid idő alatt enyhítette fájdalmát. Másnap, szombaton február 3-án hat rohama volt. Az első éjfélt után két órakor – de nem keltett fel, bevette pirulát és elaludt. Nyolc óra tájban fölkel és kezdett készülni tanítványra. Lili leckejeére. Lili 11-kor jött. Lecke után elvitt bennünket a 3. utcai kávéterembe. Lajos kávét ivott, egy muffint evett, rohamot kapott, bevett egy pirulát, én forró vizet itattam vele. Lili elszaladt a patikába szénsavas ammóniáért, azt szagoltatni vele. Lassan magához tért... Hazavittük és elhívtuk az orvost, Dr. Hirschfeldet. Az orvos megvizsgálta, közölte velünk, hogy a pulzus normális, a szív nem nagyobbodott meg és a lábai sem dagadtak. Lajos nagyon örült, megint elemben volt és viccelni kezdett. Bevett még egy port. Én segitettem neki levetközni és lefektettem. A szobájában maradtam, egy fotelból vigyáztam rá."

"Egy, vagy két óra tájban felébredt, felült és rám szolt, hogy menjek lefeküdni és aludjak, másnap szüksége lesz rám. Néhányszor benéztem hozzá. Aludt. Az orvos utasítására ágyban maradt. Hétfőn, harmadnap is ágyban volt. Én mindig a közelében voltam. A kezemet fogta. Mindig azt akarta, hogy a közelében legyek. Valahogyan nem tudtam elképzelni, hogy közeleg a vég. Nem tudtam, nem akartam elhinni. Megint volt egy rohama. A pasztilla után ivott néhány kortynyi forró vizet és jobban lett, megnyugodott, megpihent. Hétfő volt, tanítási nap. Azt mondtam, felhívom a tanítványokat, hogy ne jöjjenek, Lajos beteg. Nem, hadd jöjjenek, mondta és én nem mertem ellenkezni, féltem egy újabb rohamtól. Estére jobban lett, leckét adott a 20 tanítványnak. Egyik se tudta meg, milyen beteg volt Lajos."

"Másnap jött a vég. Lajosom szíve megszűnt dobogni. Dr. Hirschfeld adott neki még egy erős injekciót. Mentőkocsin bevittük a kórházba. Lajosom nincs többé. De él ő mindaddig, amíg én élek. És él az írásában."

Egri Lajos a született költő művész-ösztönével írta műveit. Mesteri tudással sorakoztatott egymás mellé minden szót, tudta minden szó súlyát, jól ismerte a szavak költői értékét. Olyan egyszerű lett volna például "Lenin" című versének írásában vezércikkbe való üres frázisok és közepes költők sovány rímeinek használatába esni. Egri kezében azonban a vers minden szava erőteljes lendületben követi a megelőzőt és elektromos kisülésekben vilámlik.

Lenin! Lenin! zúgtak a pólusok

S feleje fordult minden szenvedő.

Lenin! Lenin! zúgtak a szelek

S a nagy Káosz formát keresni indult.

És meghalt a cár és recsegge omlottak a trónok: csattog Egri szabadverse. Lenin nevét ziezgették a villanydrótok és a tözsérek káröröme is Lenin nevére ziezgett:

ZZZZZ, repül a hír, a gyászos:

Meghalt Lenin.

MAGYAR SZÓ

Bán
Oszkár
rovata

Egri Lajos

1 db kivágat

ekonyvtar.sk-s